

Оправданията на едно оплакващо се поколение и Принципите на работа в час

„Учениците ми умеят най-добре да се оправдават“ споделя учител по време на обучение. „Значи на това сте ги научил“ – отвръща учителя. Макар това обучение да беше доста провокативно, малко извън рамките и да не съм съвсем съгласна с водещия, нека все пак обърнем внимание на случая.

Оплаквания и оправдания

Презадоволяването

Поколението, родено след ерата на компютъра е затрупано с информация, визуални стимули, реклами и послания още от раждането си. В някои случаи е и презадоволено материално. Оттам идва и липсата на порив за борба, за постигане. Дали това е лошо?

Дядо ми е дошъл в София на 14, живял е в приют, на 70 беше успял малък предприемач, помогнал на безчет хора, изучил се. Не спря да работи почти до смъртта си. Четеше много. Научи ме на едно – че невъзможни неща наистина няма и че винаги има начин, и то достоен начин, да постигнеш това, което искаш.

Децата днес често се оплакват и оправдават. Не са си написали домашното, защото няма интернет, защото са си изкълчили пръста или просто са забравили. Казват го с тон, който сякаш обвинява питащия за това, че е нарушил спокойствието им. Някои от тях се отказва бързо и лесно, други са апатични и дори не пробват.

Натовареността

Стана модерно детето да ходи на пиано, английски, немски, балет и плуване. Детето има пълен работен ден и най – рядко му се случва най-здравословното и естествено за него – да играе. Има пълен работен ден а понякога и по – натоварена

програма от това. Събота и неделя пише домашни и се упражнява. След толкова много активност, често принудителна, иска само нещо, с което „да изключи“ – телевизор, компютър. В съчиненията си пише, че иска да спи, че мечтае да спи и да не прави нищо. Не защото не си доспива, а защото свързва „правенето“ с наложена от друг активност, невинаги свързаната с нуждите, интересите и избора му. Макар това да е краен случай, има множество такива и други, които макар и не крайни, са подобни на този.

Средата

Често когато наблюдавате как едно дете общува можете да видите огледало на един или двама родители. Децата в повечето случаи попиват модели на поведение като гъби. Ако избягването на отговорност е макар и леко загатнат модел у дома, елате в час и ще видите малка реплика на модела. Тези, които радаят за образованието и възпитанието на подрастващите знаят, че средата изпраща мощни послания към тях и се стремят да бъдат примери и да вдъхновяват проактивност.

Никой не ме чува

Преди време Уницеф България имаше кампания под мотото „Чуй ме сега, утре ще е късно“. Много навременна кампания. Много родители нямат емоционалния ресурс да се справят със себе си и собствени си проблеми, а какво остава да чуят децата си. Нуждата от получаване на разбиране, от общуване една от най-големите нужди (ако не и най-голямата) на децата. Дори когато децата са „сгрешили“, държали са се крайно неуважително или деструктивно, ако общуването започне с това първо да ги изслушаме, разберем и да им дадем емпатия, проблемът е наполовина решен.

Оплакващите се деца и младежи често просто не познават друг начин да си поискат така нужното им внимание.

Оправдания и оплаквания в час

Емпатия – стреми се първо да разбереш и после да бъдеш разбран.

Да се върнем на това кой и какво учи децата да се оплакват и оправдават. И какво може да ги отучи. Макар да не влиза в длъжностната ни характеристика (а би трябвало) да изслушаме децата, да им дадем емпатия и да покажем, че разбираме, че не ни е безразлично какво им се случва, е задължение на всички нас, които се занимаваме с образование и обучение. В един емоционално и социално сложен свят с все повече напрежение, трансформатори на това напрежение могат да са именно младежите. Тези, които ще изградят един емоционално по-културен свят. Захваналият се с образование и/ли обучение в този свят някак неизбежно е част от уравнението. Не всеки ще подхване задачата да прояви разбиране, да даде емпатия.

Но който се заеме – това е първата стъпка към възпитаване на емоционално стабилни младежи, които умеят да се справят с проблеми, да поемат рискове и за които „трудно“ може да е и „забавно“. Много е важно обаче, докато даваме емпатия или отделим няколко минутки първо да чуем какъв всъщност е проблемът на детето, да не влезем в играта му.

Играта – кой „печели“ в спора и надцакването?

Никой. В играта на оправдания, обвинения или обяснения всички губят възможността за гравивен подход към ситуацията. За такъв подход младежите ще са готови след време. Ключово е възрастният срещу тях да не влиза в играта, но най-важно, това да не е неговата игра. Когато на оправдание или оплакване отговорим осъдително, влизаме в един цикъл, в който детето контролира ситуацията и се наслаждава на това, че е предизвикало дразнене. Дадем ли си сметка за това, ядосваме се още повече, може да последва и наказание, а истинският проблем, решението му и възпитаването на гравивен подход отиват по дяволите.

Принципи на работа в час – структурен подход към оправданията

Над вратата на преподавател по език стои надпис „Да търсим решения, не оправдания“. Думата решения е подчертана, а оправдания – малка. Пред нея има листа, молив и „кутия за оплаквания“. Когато учителят не може по обективни причини да изслуша всички оплаквания на децата, те излизат и все пак ги

изваждат навън. Още от началото на годината в клас се говори за това, че след прага на тази врата се търсят решения, а не оправдания. Това не е правило, а принцип на работа, учениците могат да изберат дали да го следват. Учителят дава примери и разказва притчи за това с какво този принцип може да е полезен. Когато някой ученик прекали с оправданията, учителят казва: „Излез и напиши всичките си оплаквания на лист. Остави ги в кутията за оплаквания. Когато се върнеш, моля те сподели едно решение по това, за което говорим.“ Часът продължава.